

Borbás Barnabás

KECSKEPROBLÉMÁK, KECSKEFEJJEL

Charles Fenyvesi: *Elmélkedések egy kerti padon*. Európa, Budapest, 2010, 348 oldal, 4500 Ft

Májusban, a könyvhét előtt jelent meg a Charlesként ismert Fenyvesi Károly Washington mellett élő újságíró, esszéista és kiváló kertész *Stories Told from a Garden Bench* című írásgyűjteményének magyar fordítása. A hazai közönség pontosan három évvel ezelőtt vehetett kezébe utoljára kötetet a szerzőtől; terjedelmes történeti munkát a II. világháborúról (*Három összeesküvés: Rundstedt tábornagy, Canaris tengernagy és a zsidó mérnök, aki megmenthette volna Európát*), de Fenyvesi írt már a családjáról (*Mikor kerek volt a világ*), zsidómentő magyarokról (*Mikor az angyalok túljártak a világ eszén*) is. Az *Elmélkedések egy kerti padon* egyik esszéje (Kriskó György atyáról) korábban már olvasható volt magyarul a *Heti Válasz* 2008. karácsonyi számában.

Charles Fenyvesi kötete vegyes cikk- és értekezés-gyűjteményként leginkább *analekta*, vagyis füveskönyv; esszék, mesék, személyes történetek jelentek meg a válogatásban, melyek több mint fele eredetileg a Washinton Post és a New York Times hasábjain kapott helyet más formában vagy terjedelemben.

A szerző leginkább jellemző irodalmi-dikciós eszköze a metaforizáló beszédmód, vagyis egyes gondolatait hétköznapi természeti képekben ragadja meg, majd vezeti át az emberi lélek problémáira, netán történelmi kérdésekre. Ez az apperceptiós játék visszatérő szervezőelem a különböző tárgyú-műfajú írásokban; egyszer a termőföld megművelésétől az anyaföldig és a hazaszeretetig jut (33–40), máskor a természetben megfigyelt formákon keresztül emberi hajlamokat fejt meg: „A természet – ez az igazság – nem szívleli az egyenes vonalat [...] Az egyenes elvont fogalom és magasra állított erkölcsi mérce. Eső, jég, könyörtelenül tűző napfény, kiszámíthatatlan szelek, áradások, földlökések közös erővel ássák alá a derékszög fegyelmét [...] Az egyenes vonal a hívek teljes figyelmét lefoglaló prédikáció, míg a görbület inkább szerelmes vers.” (43)

A naturát és mikrokozmoszt gondolatritmusok alapjául használó szólásmód persze sem hiteles, sem működőképes nem lenne Fenyvesi végtelennek látszó tapasztalata, az erdők, kertek (és a bennük lakó állatvilág) szeretetteljes ismerete nélkül. Így nyer néhány fejezet után értelmet, hogy a Washington Post kertészeti rovatának egykori vezetője miért választotta az *Elmélkedések egy kerti padon* címet. Esetében a kerti padon történő elmélkedés nem valami képzelt gondolati környezet, az olvasói beleélés erőltetése miatt mesterségesen kreált hangulat, a szerző itt valóban a természetben él, kerti munkát végez, kirándul, olykor teknősre vadászik,

majd megpihen. Fenyvesi *garden columnist* szakértelme nemcsak a leíró részek néhol már-már túlságos részletgazdagságánál világos; a könyv őszi kerti munkákról és komposztálási technikákról szóló 39. fejezete egészen konkrétan akár útmutatóként és oktatói segédanyagként is használható.

A növényvilág ismerőjét persze ugyanúgy magával ragadja az állatok megfigyelése. A szerző organikus szemléletének megfelelően az emberi léthez az élet alapjelenségeit tekintve igen közel álló, érző teremtményeknek tekinti az állatokat, világukon keresztül pedig sok emberi kérdést magyarázhatónak tart. Olyan kecsketulajdonos – írja –, aki nem képes empátiára, vagyis kecskéi problémáit kecskefej-jel kezelni, nagyobb eséllyel képtelen jó emberi kapcsolatokra is.

Az állatvilágra kevésbé fogékony olvasók számára túlzó, idegen lehet a hosszas történetfolyam, viszont érdemes felfedezni Fenyvesi gondolkodásának lényeges jellemzőjét, miszerint ezeken a meséken keresztül a civilizált ember természettel való egységének újramegtalálásáról elmélkedik; szembesít azzal az érzésvilággal és hozzáállással, amely a természetre nem csupán nyersanyagként tekintő embert jellemezte. Az állatos történetekbe feledkezve jó esetben néhány sor után ébrednek is az olvasóban a Gerald Durrellbe oltott Konrad Lorenz, és lelkesen tájékozódik Észak–Amerika távoli erdeinek és kertjeinek élővilágáról.

Természet, filozófia, történelem – Fenyvesit más nem foglalkoztatja, gondolatait semmi sem köti le, ami nem örök érvényű. Politikáról legritkább esetben, hírekről, szenzációról, percnyi érzelmekről nem szól. Meséi tanulságában, esszéi következtetéseiben persze pontosan megfoghatók az örökérvényűségből következő szellemi alapvetései. *A tetetolvaj varázshagymái* című mese utolsó mondatai szerint: „Az unoka feladata az volt, hogy fontolgassa, engedje agyában leülepedni a nagyapjától hallottakat, fűzze hozzájuk saját gondolatait, szűrje le a lényegeset, és – ha eljön az ideje – apránként adja tovább egy kiválasztott személynek: saját unokájának.” (210) Itt pontosan a zsidó Tóra nemzedékek megtartásáról szóló tanítását („Mondd el a fiadnak”) önti más szavakba, hiszen hite szerint „ez a folytonosság lényegében véve egyet jelent a halhatatlansággal”. Fenyvesi zsidó gyökerei alapján az egyiptomi kivonulás megpróbáltatásait felidéző Haggáda elvi alapjaiból származó másik tézise így szól: „Szenvedésünk közös, és ez testvérré avat bennünket.” (50)

Tradíciót, hitet, a gyökerek megtartásának fontosságát hangsúlyozó tanításai mellett az író gondolkodásában – igazi *homo americanus* – lényeges szervezőelem a dogmatizmus elvetése, a kételkedés képességéhez való ragaszkodás. „A bizonyosság mótély; a tökéletes bizonyosság teljesen megmótélyez. Arra neveli híveit, hogy ne merészkedjenek túl az igazságok leírt szabályrendszerének határain, azaz megfosztja őket a teremtő képzelődés lehetőségétől.”

Fenyvesi identitásában – zsidósága mellett – meghatározóan jelen van magyarsága, mely világosan két külön alapvető tapasztalást jelent számára: jelenti a fiatal-

ságát, a magyar azonosság éveit, a magyar földhöz tartozás emlékeit, valamint jelentő egyúttal az idegenben (az új otthont jelentő Egyesült Államokban) magyarként létezés állapotát, a bevándorló-lét érzéseit (33. és 34. fejezet). Szeretettel és tisztelettel emlékszik a szabolcsi Nyírderzs görög katolikus plébánosáról, Kriskó György atyáról (28. fejezet), de önálló részt – ez talán a kötet legfontosabb írása – szentel az 1956-os forradalomnak is (*Űzarnokság béklyóit levetni elidegeníthetetlen jogunk – Éljen a forradalom!* címmel, 4. fejezet). A kommunista Rákosi-rendszer példáján keresztül Fenyvesi kiáll minden olyan berendezkedés ellen, amely „kötelező viselkedés- és gondolkodásmódot ír elő az élet összes területén” (48). Történészként és tényhű újságíróként pontosan rögzíti, hogy „A forradalom vezetői nem voltak makulátlan hősök. Ma már tudjuk, hogy Nagy Imre, a szelíd szavú, reformgondolkodású pártfunkcionárius egész életében hithű kommunista volt [...] A forradalom hatására azonban túllépett saját árnyékán.” (51)* 1956 erejét ebben állapítja meg, ezért látja úgy, hogy „a magyar történelem legszebb pillanata volt” (53).

*

Charles Fenyvesi füveskönyve egy hallatlanul tájékozott és világlátott ember pillanatfelvételeinek gyűjteménye történelemről, filozófiáról, művészetről és az emberi létnek legfontosabb keretet adó természetről. Szólásmódja könnyed, olvasható, amiben magától értetődően komoly szerepe van Walkó Zsuzsanna gondos fordításának is, aki ráadásul értelmező-magyarázó, sokszor jelentős mértékben kiegészítő, sőt egy-két esetben a szerzővel vitatkozó lábjegyzetben segíti az olvasói megértést. Korábbi, szintén személyes, de erősen történeti jellegű munkái után ezúttal még közelebb engedi magához közönségét Fenyvesi, hogy rájuk bízva – ahogy fogalmaz – „kedvenc gondolatait”.

* A Nagy Imre szerepéről és történelmi megítéléséről szóló rövid rész az egyetlen pont a kötetben, amikor Fenyvesi napjaink politikájáról szól; jelzi ugyanis, hogy a kivégzett miniszterelnök néhai egyetlen felesége, miszerint „üldözői és a kommunista párt egy napon majd rehabilitációját követelik”, az utódpartti magatartásban beigazolódott.